 The Cross

LAMED SHAPIRO

דער צלם.

א.

זיין אויסזעהן:

א ריעזיגע פיגור, ברייטביינעריג, אבער נישט פעט, ניכע מאגער; שווארץ, פערברענט פון דער זון, מיט שארפע באק ביינער און שווארצע אויגען. די האר פון קאפ כמעט איינגאנצ גרוי, אבער מאדנע יונג: געדיכט און רייך צעוואקסען, א ביס געקרייזעלט. א שמייכעל פון א קינד אויף די ליפען און קליינינק קנייטשעלער פון א זקן ארום די אויגען.

און דאן: אויפ'ן ברייטען שטערן א שארף־געצייכענטער ברו נער צלם. דאס איז געווען א שוואך־פערצויגענע וואונד — צוו שניט מיט א מעסער איינער איבער'ן צווייטען.

מיר האבען זיך בעקענט אויפ'ן דאך פון וואגאן פון א צו וואס איז געלאפען איבער איינעם פון די 'מזרח־שטאטען א אמעריקא. און אזוי ווי מיר האבען ביידע „געטרעמפעוועט איבער'ן לאנד, האבען מיר אבגעמאכט צו טהון עס צוזאמען, בי מיר'ן זיך צועסען איינער דעם אנדערן. איך האב געוואוסט, א ער, ווי איך, איז א רוסישער יוד, און מעהר האב איך נישט גע פרעגט. אין דעם לעבען, וואס אונזערע לייט פיהרען, זענען קיי פעסער נישט נויטיג.

יענעם זומער האבען מיר דורכגעזעהען כמעט די גאנצע פער איינינטע שטאטען. בייטאג פלעגט מען געהן צו־פוס, זיך שניידע דורך וועלדער, זיך באדען אין די טייכען, וואס מיר האבען אנגע טראפען אין וועג. מיט עסען האבען אונז בעזארגט די פארמערס דאס הייסט, מאנכע האבען געגעבען, און ביי אנדערע פלעגען מי

גנב'ענען — היהנער, גענז, קאטשקעס, און נאכדעם זיי בראטען אויף א פייער ערגעץ אין וואלד אדער אין דער „פרעהריע". געווען זענען אויך טעג, ווען מען פלעגט זיך, באין ברירה, בעגניגען מיט וואלד־יאגדעס.

געשלאפען איז מען וואו די נאכט איז בעפאלען, — אויפ'ן פרייען פעלד אדער ערגעץ אונטער א בוים אין וואלד. אין די פינסטערע נעכט האבען מיר מאנכע מאל „געחאפט א צוג", דאס הייסט, ארויף אויפ'ן דאך פון א וואגאן און א ביסעל אונטערגעפאהרען. דער צוג פליהט פייל אויס'ן בויגען. א שארפער ווינד בלאזט אונז אין געזיכט און טראגט פארביי דעם רויך פון לאקאמאטיוו אין צעריסענע וואלקענס, בעשפרענקעלט מיט היבשע פונקען. די פרעהריע לויפט און דרעהט זיך ארום אונז, און עטהעמט טיעף, און רעדט שטיל און האסטיג מיט פערשיעדענע קלאנגען, אויף פערשיעדענסטע לשונות. איבער אונזערע קעפ פינקלען ווייטע וועלטען — און ביי אונז אין די קעפ קומען און שווימען געדאנקען, עפעס אזעלכע מאדנע געדאנקען, ווילד און פריי ווי די קולות פון דער פרעהריע: דאכט זיך — אהן שייכות איינער צו'ם צווייטען, דאכט זיך — געשלייפט, און גערינגט, און געקייטעלט. — און אין דער זעלבער צייט, אונטער אונז, אין די וואגאנען, זיצען און ליגען מענשען, א סך מענשען, וואס זייער וועג איז בעשטימט און די געדאנקען — געבונדען; זיי ווייסען, פון וואנען זיי קומען און וואוהין זיי געהען, און דערצעהלען עס איינער דעם צווייטען און געניצען דערביי, און געהען שלאפען, נישט וויסענדיג אז אין דער הויך, איבער זייערע קעפ, האבען זיך צוויי פרייע פייגלען געזעצט רוהען א ווילע אויף זייער וועג — פון וואנען? וואוהין?... — בעגינען שפרינגען מיר אראב אויף די ערד און געהען גנב'ענען א הוהן אדער חאפען פיש מיט פערשיעדענע קונצען.

אין איינעם פון די לעצטע טעג אין אויגוסט בין איך געליגען א נאקעטער אויפ'ן זאמד ביי'ם ברעג פון א טיעפען און שמאלען טייך און האב זיך געטריקענט נעגען דער זון. מיין חבר

איז נאך געווען אין טייך און האט דארט אנגעמאכט אזא הארמידער, ווי א גאנצער „חדר" יונגלעך וואלט זיך געבארען. דערנאך איז ער ארויס אויפ'ן ברעג, פריש און שיינענדיג פון קאפ ביז די פיס; בעזונדערס דייטליך איז ארויסגעטראטען דער ברוינער צלם אויף זיין שטערן. א שטיק צייט זענען מיר געליגען אויפ'ן זאמד איינער נעבען אנדערן, געליגען און געשוויגען. איך האב געוואלט און נישט געוואלט איהם פרעגען, וואס איז דאס פאר א צייכען אויף זיין שטערן; ענדליך האב איך מיין פראגע דאך געשטעלט.

ער האט אויפגעהויבען זיין קאפ פונ'ם זאמד און א קוק געטהון אויף מיר נייגעריג און מיט א לייכטען חוזק.

— איהר'ט זיך נישט דערשרעקען?...

איך בין שוין יאהרען לאנג געווען דער'אויסען פון אלעם.

—דערצעהלט, — האב איך געזאגט.

1

How shall I describe him? A giant of a man, huge bulk, broad shoulders, but not stout. Indeed he was gaunt. His countenance dark, sunburned, with high cheekbones and black eyes. His hair was completely gray, yet made him seem youthful—thick, shaggy, slightly curly. A child's smile on his lips contrasted with an old man's tiny wrinkles around his eyes.

Then I saw his wide forehead. It was marked with a sharply cut brown cross, a shallow wound—two knife cuts, crossing each other.

We met on the roof of a railroad car racing along on the East Coast of the United States. Since the two of us were tramping across the country, we decided to team up until we got fed up with each other's company. I knew he was a Russian Jew, like myself; I asked no further questions. No passports are necessary for the kind of life we lead.

That summer we saw almost every state in the Union. During the day we usually walked, cutting across forests, bathing in rivers we found on the way. We got food from the farmers. Some we were given and some we stole—chickens, geese, ducks, which we roasted over a campfire in a forest or on the prairie. But some days we had no choice; we had to make do with gooseberries we picked in the woods.

We slept wherever we happened to be at nightfall—out in the open fields or under a tree in a grove. On dark nights we sometimes "hopped" a train, climbing on top of a railroad car to hitch a ride. As the train sped along, a stiff wind blasted into our faces, carrying smoke from the locomotive, fumes and puffs dappled with great sparks. The prairie glided and rambled around us, breathing deeply, speakingly softly and quickly, with sundry sounds in many tongues. Distant galaxies sparkled over our heads, and thoughts drifted across our minds—such strange thoughts, as wild and free as the voices of the prairie. They seemed disconnected, and yet they seemed intertwined, linked and chained together. In the cars beneath us people were sitting or lying, many people whose paths were marked out and whose thoughts were closed off. They knew where they were coming from and where they were going; they told these things to one another, yawned and went to bed, unaware that two untrammeled "birds" were perched above them, resting briefly from their travels. Travels from where to where? At dawn we jumped to the ground, stole a chicken or fished with makeshift poles.

One day in late August I was lying naked on the sandy bank of a deep, narrow river, drying myself in the sun. My friend was still in the water, as noisy as a gang of school boys. Then he climbed up the bank, fresh and glistening from head to foot; the brown cross on his forehead stood out sharply. For a while we lay wordlessly on the sand side by side. I wanted yet did not want to ask him about that mark on his forehead. Still I finally asked that question.

He lifted his head from the sand, eyed me curiously and a bit derisively.

"You won't be frightened. . . ? I've been an outsider for years now."

"Tell me," I said.

ב.

מיין פאטער איז געשטארבן ,ווען איך בין אלט געווען עטליכע מאנאטן. פון דעם, וואס איך האב וועגן איהם געהערט, פערשטעה איך, אז ער איז געוועזן „עפעס". א מענש פון אן אנדער וועלט, טראג איך דאך זיין בילד — אויסגעטראכט פון מיר אליין — אין מיין פאנטאזיע, וויל, ווי געזאגט, ער איז געוועזן ע פ ע ס. איבריגענס, נישט וועגן איהם וויל איך דערצעהלען.

מיין מוטער איז געווען א מאגערע יודינע, הויך, ברייטבייניג, טרוקען און חמורנע. זי האט געהאט א קרעמעל. מיר האט זי נעגעבען עסען, געצאהלט פאר מיר שכר־למוד און מיך אפט געשלאגען, וויל איך בין נישט געוואקסען דאס, וואס זי האט געוואלט.

וואס האט זי געוואלט? גאנץ קלאר איז עס פאר מיר נישט. איך גלויב, זי האט אליין נישט קלאר געוואוסט. מיט מיין פאטער פלעגט זי זיך שטענדיג קריעגען, און אז ער איז געשטארבן, האט זי, א צוויי־און־דרייסיג־יעהריג ווייבעל, אויף אלע פארנעשלאגענע שדוכים געשאקעלט מיט'ן קאפ:

— ניין, נאך „איהם" נעהט עס נישט, כ'דארף נישט קיינעם, און — נעהמען א שטיעפפאטער פאר מיין קינד?

און זי האט מעהר נישט חתונה געהאט. האב איך עס, קענטיג, גערארפט זיין ווי מיין פאטער, אהן זיינע חסרונות, — ער האט נישט געטויגט צו עולם־הזה, געווען, פלעגט זי זאגען, „צו היציג". ווי די מעשה איז — זי פלעגט מיך שלאגען שטארק, אהן רחמנות. איינמאל — איך בין דעמאלט אלט געווען א יאהר צוועלף — האט זי מיר גענומען שלאגען מיט אן אייזערנער פרענטע וואס האט געדיענט צו פערשליסען פון אינוועניג דעם לאדען פון איהר קלייטעל. איך בין געווארען אויפגעבראכט און האב זי געשלאגען צוריק. זי איז געבליבען שטעהן בלאס, מיט גרויסע אויגען, קרקענדיג אויף מיר. פון דאן אן האט זי מיך מעהר נישט געשלאגען.

די לופט ביי אונז אין הויז איז געווארען נאך קעלטער און טרוקענער ווי פריהער. אין א האלב יאהר ארום בין איך אוועק „אין די וועלט".

דערצעהלען אלעס — וואלט געווען צו לאנג און נישט אלעמאל אינטערעסאנט. דער עיקר — אין פופצעהן יאהר ארום האב איך געוואוינט אין א גרויסער שטאדט אין דרום־רוסלאנד. איך בין געווען א סטודענט־מעדיקער או זהאב געלעבט פון „שטונדען". מיין מוטער האב איך ארויסגענומען צו זיך, אבער זי האט בלויז געוואוינט מיט מיר צוזאמען און מפרנס געווען האט זי זיך אליין: זי האט געהאנדעלט מיט געניצטע קליידער אויפ'ן מארק. מיט איהר פרנסה האט זי זיך נישט געשעמט, אבער אויף די אנדערע אלטווארג־הענדלער האט זי געקוקט מיט פעראכטונג: ווער איז ז י, און ווער זענען ז י י?...

צו מיר איז זי געווען קאלט ווי פריהער, ווענינסטענס — אויסערליך. איך צו איהר — דאסזעלבע. מר דאכט, כ'האב זאגאר געשפירט צו איהר א שטיקעל שנאה.

נאר טיעפער א ביסעל האט זי מיך ווענינ געקימערט: איך האב געלעבט אין א גאנץ אנדערער וועלט.

ג.

עס האט זיך געהאנדעלט וועגען א קלייניגקייט: מ'האט בעדארפט איבערמאכען די וועלט. פריהער רוסלאנד, דערנאך די וועלט. דערווייל האט עס געהאלטען ביי רוסלאנד.

צו יענער צייט האט דאס לאנד שוין געפיעבערט פון אויפרעגונג. אלץ גרעסערע און גרעסערע מאסען זענען אריינגעצויגען געווארען אין שטראם, און איבער זייערע קעפ האט וואס אמאל עפטער אויפגעפלאמט, ווי א ראקעטע, דאס הייסע, רויטע פייער פון איינצעלנע העלדישע טהאטען. איינער נאכ'ן צווייטען זענען געפאלען העכער און ניעדריגער געשטעלטע קעפ, און די אלטע ארדנונג האט דערויף געענטפערט, גוט געענטפערט, צווישען אנדערע זאכען אויך מיט פאגראמען אויף יודען. אויף מיר האבען די פאגראמען קיין בעזונדערן איינדרוק נישט געמאכט: מיר האבען דאן געהאט אזא ווארט, „קאנטר־רעוואלוציע" האט עס געהייסען, און דאס האט שוין ערקלערט אלעס גאנץ גענוי. אמת, איך האב נאך דעמאלט קיין פאגראם נישט געהאט איבערגעלעבט: אונזער שטאדט איז געשטאנען אויף דער רייהע.

איך בין געווען א מיטגליעד אין ארטיגען קאמיטעט פון איינער פון די פארטייען. דאס איז געווען פאר מיר ווענינ: א געדאנק, שארף ווי א מעסער, האט זיך לאנגזאם און זיכער געשניטען אריין אין די טיעפעניש פון מיין מח. וואס איז דאס געווען? איך האב נישט געוואוסט אויף קלאר און דערווייל נישט געוואלט וויסען. איך האב בלויז געהאט אזא געפיהל, ווי מיינע מוסקלען וואלטען ווערען וואס אמאל שטייפער, אנגעצויגענער, און איינמאל האט געטראפען, אז איך האב, אליין נישט וויסענדיג צו וואס, צעבראכען מיט מיינע פינגער אן אנלעהן פון א שטוהל אין איינעם פון די הייזער וואו איך האב געגעבען שטונדען, — און בין געבליבען שטעהן גאנץ צעמישט. א צווייט מאל האט מיך מיי־

2

My father died when I was only a few months old. From the things I heard about him I gathered he was someone special, a man from a different world. I carry his image—a fantasy image—in my mind because, as I've said, he was *someone special.* But that's not what I want to talk about.

My mother was a tall, thin woman with broad shoulders, with a cold and gloomy nature. She ran a store. She fed me, paid my school fees and often beat me because I didn't turn out the way she wanted.

What did she want? I'm not quite sure. She probably wasn't quite sure either. She had fought with my father all the time. When he died she was only thirty-two, but she refused all marriage offers.

"No, after him there's no other. I don't need anyone—and how can I take a stepfather for my child?"

She never remarried. I had to be my father's replacement, but without his faults. He had been completely impractical; she said he was too hot-headed. In any case, she used to beat me relentlessly. Once when I was about twelve she hit me with the iron rod she used to bar her store shutter on the inside. I was so furious that I hit her back. She froze, her face blanched; she gaped at me. She never beat me again.

The atmosphere in our home became even colder and tenser than before. Six months later I went out into the world.

It would take me too long to tell you everything, and it wouldn't be all that interesting, so let me get to the main point. Fifteen years later I was living in a large city in southern Russia. I was a medical student and survived by giving private lessons. I had brought my mother there, but she was not dependent on me. She lived with me but supported herself by peddling old clothes in the marketplace. She wasn't ashamed of her work, but she was contemptuous of the other junk dealers: Who were they compared to her?

She was as cold to me as ever, at least outwardly, and I was just as cold to her. I think I even hated her a little. Beyond that she didn't concern me. I lived in an entirely separate world.

3

It was a trivial matter: we had to remake the world—first Russia, then the rest of the world. Meanwhile, we were still working on Russia.

All of Russia was feverish with agitation. Group after group, the masses were being sucked into the torrent; over their heads their individual heroic deeds would blaze with the burning red fire of rockets. One person after another, of high birth and low, fell in the struggle. The old order responded; it responded well—with such things as pogroms. The pogroms made no special impact on me. We had a term: *counterrevolution;* it explained everything very precisely. Of course, I had never experienced a pogrom, but our city would have its turn.

I was on the local committee of a political party, but that was too little for me. A thought as sharp as a knife was cutting deep into my brain, slowly but surely. What it was I didn't really know. I didn't want to know. But I felt as if my muscles were getting stiff, more cramped. Then one day—I didn't know why—my grip broke the arm of a chair in the home I was tutoring in. I froze, bewildered. Another time one of my pupils asked me in astonishment, "Who's Minna?" and I realized I had inadvertently said her name, *Minna.* I also realized that even though it was a random thought, Minna was a girl I knew, her image constantly in my thoughts. I would hear the sound of her name, *Minna,* feel that strange sense of significance that was always in the air when Minna was present.

נער א שילער פערוואונדערט נעפרעגט: „וואס מינא?...“ — און איך האב פערשטאנען, אז איך האב פערטראכטערהייט ארויסגערעדט דעם נאמען „מינא“. און אויך האב איך פערשטאנען, אז הגם מיין געדאנק איז א י י ן זאך און „מינא“ איז נאר א נאמען פון א מיידעל, ווערט אבער יענער געדאנק מיינער שטענדיג בעגלייט פון מינא’ס בילד, פון די קלאנגען, וואס שטעלען צוזאמען דעם נאמען „מינא“, און פון יענעם בעזונדערן געפיהל פון בערייטונג און וויכטינקייט, וואס שפירט זיך שטענדיג אין דער לופט אין מינא’ס אנוועזענהייט.

אויסער מיר איז אונזער קאמיטעט בעשטאנען פון פיער מענער און איין מיידעל. כ’ווייס נישט וואסערע אויגען די מענער האבען געהאט, נאר מינא’ס זענען געווען בלויע, העל בלויע, און אין געוויסע מאמענטען פלעגען זיי ווערען טונקעל, שווארץ און ענדליך פינסטער און טיעף, ווי א תהום. שווארצע האר, א מעסיגע, חנ’עוודיגע פיגור און עטוואס לאנגזאמעס און ערנסטעס אין די בעוועגונגען.

אויף אונזערע מיטינגען האט זי זעלטען־ווען פיעל דעבאטירט. אין צוויי־דריי ענג־געבונדענע פראזען פלעגט זי מאכען א פארשלאג אדער ארויסזאגען א מיינונג ווענען א סיטואציע און דערנאך בלייבען זיצען שטום און אויפמערקזאם, עטוואס פערשמעלערט די קורצזיכטיגע אויגען. און זעהר אפט האט געטראפען, אז נאכדעם ווי מיר האבען א לאנגע צייט מיט היציגע דעבאטען געוואשען די פראגע און זי גערייניגט פון מיספערשטענדנישען, זענען מיר, א ביסעל פערוואונדערטע, געקומען צו דעמזעלבען געדאנק, פארמולירט אין מינא’ס צוויי־דריי ענג־געבונדענע זאצען.

זי איז געווען א טאכטער פון א הויכען רוסישען בעאמטען. דאס איז אלעס, וואס מיר האבע געוואוסט ווענען איהר. ביי דער טיר פון דער קאנספיראטיווער קווארטיר פלעגט יעדער פון אונז אראבווארפען פון זיך זיין פערזענליך לעבען, ווי אן אויבערמאנטעל אין פארהויז.

ד.

אויף אונזער שטאדט האט זיך אנגערוקט דער וואלקען פון א פאגראם אויף יודען. מאדנע קלאנגען האבען זיך ארומגעטראגען אין שטאדט, שטילע און שארפע קלאנגען, ווי דאס צישען פון א שלאנג. מענשען זענען ארומגעגאנגען מיט געשפיצטע אויערען, מיט פלינקע און קרומע בליקען, און האבען „געשריעבען“ מיט די נעזער, ווי זיי וואלטען געשפירט עפעס א פערדעכטיגען גערוך, אבער שטיל און פערביסען.

מיר זענען זיך צוזאמענגעקומען אין א הייסען נאכמיטאג צו אן עקסטרא מיטינג אין מינא’ס וואוינונג, וועלכע איז געווען צו גלייכער צייט אונזער קאנספיראטיווע קווארטיר. די זיצונג האט לאנג נישט געדויערט: קורצע בעראטונגען, קיינע דעבאטען, און א בעשלוס — צו ארגאניזירען א זעלבסטשוץ ווי מעגליך שנעלער. אין פערלויף פון מיטינג האב איך א פאר מאל בעמערקט אויף זיך מינא’ס אויפמערקזאמען בליק. און ווען די מיטגליעדער פון קאמיטעט האבען גענומען איינציגנווייז זיך פאנאנדערגעהן, האט זי מיר געגעבען א וואונק, איך זאל בלייבען.

איך בין געבליבען שטעהן שוין מיט’ן הוט אויפ’ן קאפ, אנגעשפארט מיט’ן רוקען און מיט ביידע הענד אן טיש, וועהרענד מינא, מיט אן אראבגעלאזענעם קאפ און די הענד צונויפגעלעגט אויף איהר ברוסט, איז ארומגעגאנגען הין און צוריק איבער’ן צימער. מיר האבען געשוויגען. דערנאך האט זי אויפגעהויבען דעם קאפ, האט זיך אבגעשטעלט און א קוק געטהון גלייך אויף מיר. זי איז געווען בלאס, זעהר בלאס. און איהרע אויגען — שווארץ און פינסטער, ווי בלויז מינא’ס אויגען האבען געקאנט זיין.

מיר איז קאלט געווארען. מאמענטאל, ווי בעלויכטען פון א שטארקען און פלוצלינגען אויסברוך פון פייער, איז פאר מיר קלאר געווארען מיין געדאנק: צו ווערען איינע פון די „ראקעטען“, וואס בעלייכטען דעם וועג פון דער רעוואלוציע — און בעצאהלען דעם פרייז דערפאר.

און מינא האט עס פערשטאנען די ערשטע! זי האט עס געזעהען אויף מיין געזיכט, ווען עס איז פאר מיר אליין נאך קלאר נישט געוועזען. פארוואס?...

— בעשלאסען? — האט זי געפרעגט אין א ווילע ארום, מיט א האלב פערשטיקטער שטים.

— בעשלאסען. — האב איך געלאסען און פעסט געענטפערט, פיהלענדיג אז דער בעשלוס ווערט אנגענומען אין דערזעלבער סעקונדע.

זי האט אויף מיר געקוקט א ווילע און ווידער גענומען ארומגעהן איבער’ן צימער. אין א פאר מינוט ארום איז זי געווען רוהיג און ערנסט ווי שטענדיג.

— איבערינענס, מיר וועלען זיך דאך נאך זעהן, — האט זי געזאגט און מיר געגעבען איהר האנד.

געהענדיג אהיים צו זיך און צו מיין מוטער, האב איך געפיהלט, אז אלע אברים אין מיר זינגען. דערצו האב איך געטהאכט, ווי מאדנע עס איז דאס מזל פון א מענשען, וועמעס לעבענסוועג, וואהרשיינליך זעהר א קורצער, ציהט זיך פון איין פרוי, וועלכע ער האסט כמעט, צו א צווייטער, וואס ער פאנגט אן זי צו ליעבען. —

There were four other men and one girl in our committee. I didn't remember the eyes of the men, but Minna's eyes were blue, light blue. Yet at certain moments they would darken, get darker, until they were black and deep as an abyss. Her hair was black, her figure average, lovely; and there was something slow and serious in her movements.

She seldom joined in the debates at our meetings. In two or three terse phrases she would make a suggestion or state an opinion. She would then remain silent and attentive, narrowing her myopic eyes. Very often, after heatedly debating an issue, cleansing it, ridding it of all misunderstandings, we were amazed to see that we had reached the same conclusion that Minna had already formulated in her two or three terse phrases.

All we knew about her was that she was the daughter of a Russian official of high position. Once we passed through the door of our underground cell each of us shed his personal life, like an overcoat in the vestibule.

4

Now the cloud of a pogrom was looming over our city. Strange sounds were audible, soft, sharp sounds, like the hissing of a snake. People went about with their ears atuned, with swift, sidelong glances. They twitched their noses as if sensing a suspicious smell, quietly, grimly.

One hot afternoon our committee had an emergency session in Minna's apartment, which was the meeting place of our underground cell. It wasn't a long meeting: just brief discussions, no debates, and a resolution. We were to organize some kind of self-defense as fast as possible. Several times during the meeting I caught Minna gazing at me and, when the other members began filing out one by one, she signaled to me to stay.

I stopped in my tracks, my hat on my head, my back and my hands leaning against a table. Minna, with her head lowered and her arms on her chest, was pacing up and down. We both remained silent. Then she raised her head, paused and looked right at me. She was pale, very pale, but her eyes were deep black, as only Minna's eyes could be.

I felt cold. All at once, as if illuminated by a strong, sudden burst of fire, I saw the light. I had to be one of the "rockets" that light up the path of the revolution—and pay the price.

Minna was the first to understand. She had seen it on my face even before it became clear to me. How had she known?

"Have you made your decision?" she asked after a while, her voice choked.

"Yes," I replied, calmly and firmly, feeling as if I had made my decision that very instant.

She gazed at me for a while, then began pacing up and down again. In a few minutes she was as calm and serious as ever.

"We're sure to meet again," she said, shaking my hand.

Walking back to my home, to my mother, I felt my whole body vibrating. I thought how strange a person's destiny was, his path in life probably very short, going from a woman he almost hated to a woman he was starting to love.

אײדער איך בין אריין אין טיר פון מיין וואוינונג, האב איך געווארפען א בליק אויף די שטאדט. די זון האט געהאלטען ביי׳ם אונטערגאנג, און א לייכטער, צארטער שלייער, געשפינט פון גאלד און פריעדליכקייט, איז געליגען אין ווייכע פאלבען אויף גאסען און הייזער. אונזער שטאדט איז געווען א שענע שטאדט

ה.

מיר האבען פערשפעטיגט. שוין אין דערזעלבער נאכט האט אויסגעבראכען דער פאגראם. פלוצים, ווי אן עקספלאזיע פון א פאר׳אויס אונטערגעלעגטער מינע, און גראד אין דער געגענד וואו איך האב געוואוינט.

די ערשטע געשרייען האבען זיך נאך געפלאנטערט צו מיר־נעם עפעס אן אונקלארען חלום. דערנאך האב איך פלוצים פערשטאנען, בין אראב פון בעט, האב אנגעצונדען פייער און זיך גענומען אויף שנעל אנטהון. אין דעם מאמענט האט זיך מיין מוטער אויפגעזעצט אויף איהר בעט און האט אויף מיר א מאדנעם קוק געטהון.

מיר איז געווארען אונהיימליך. מיר האט זיך אויסגעדוכט, אז זי קוקט אויף מיר קאלט און איראניש, ווי עס וואלט זיין א פאגראם אויף מיר און נישט אויף איהר. א ווילע בין איך געבליבען שטעהן, חאלב אנגעטהון, און האב א צעמישטער געקוקט אויף איהר. און אט אין דער ווילע האט דאס הויז א ציטער געטהון, ווי אין די ארעמס פון א שטורם.

די פענסטער האבען געפלאצט מיט א קלינגעריי, עס האט זיך אויפגעבראכען איין טיר נאך דער צווייטער, און צוזאמען מיט א שוימענדער וועל פון צעריסענע געשרייען און געוויינען פון גאס האט זיך אריינגעריסען צו אונז א באנדע פאגראמשטשיקעס.

איך בין א שטארקער מאן. אבער — ביז יענער נאכט איז מיר קיינמאל נישט אויסגעקומען זיך צו שלאגען, ערנסט, מיט כעס. ביז יענער נאכט האב איך נישט געוואוסט פון אמת׳ן כעס, וועלכער פער׳שכור׳ט, ווי שטארקער וויין; פון כעס, וואס קאכט אויף מאמענטאל ערגעץ אין בלוט, טהוט א שטראם איבער׳ן גאנצען קערפער, א זעץ אין קאפ אריין און פערפלייצט אלע רעיונות. און ווען די פאגראמשטשיקעס — פערשיעדענע: יונגע, עלטערע, מיט „היימיש״ געוועהר און גאר אהן געוועהר — זענען אויף מיר אנגעפאלען, האב איך זיך תחלת געוועהרט קאלט און אין דערזעלבער צייט א ביסעל צעטומעלט: איך האב, דאכט זיך, נישט רעכט פערשטאנען, וואס מ׳וויל פון מיר. נאר פלוצים, פון עפעס א קלייניגקייט — מיר דאכט, עמיצער האט צעבראכען מיין שרייבגעצייג מיט א ווארף אן די ערד — האט א שטארקע היץ א כריה געטהון מיין גאנצען קערפער, אין קאפ האט אנגעהויבען צו שווינדלען און מיין האנד האט זיך אויפגעהויבען פון זיך אליין. געגענ׳איבער מיר איז געשטאנען א קליין-געוואקסענער גוי, פון אונבעשטימטער עלטער, מיט א מאגערן, בלוטלאזען געזיכט, מיט הארטע געלע וואנסען און קליינע, שפיציגע אייגלעך, פול מיט קאלטער רציחה. איך געדענק, אז אויף דעם דאזיגען פרצוף האב איך עס אראבגעלאזען מיין פויסט און דערביי נישט געקענט צוריקהאלטען א מאדנעם ברום, ווי א צעווילדעטער אקס. דערנאך האט זיך אלעס געדרעהט ארום מיר און אין מיר, געדרעהט זיך שנעל און חיים, און איך האב געהאט א משונה הנאה.

איך ווייס נישט, ווי לאנג עס האט געדויערט. מיין כעס און הנאה זענען געוואקסען אין דערזעלבער מאס, אין וועלכער מיינע קרעפטען האבען בעגעגנט ווידערשטאנד און איהם גובר געווען. אין דערזעלבער צייט האט צו מיר געגריכט פון ערגעץ ווייט א גרילצענדע, איינגענעסענע שטים, ווי דאס זשומען פון א מאסקיטע, און אבגעריסענע ווערטער אין רוסיש: „מ׳דארף נישט... מ׳דארף נישט... בינדען... בינדען...״ דער ווידערשטאנד האט גענומען וואקסען שנעל, — שנעלער פון מיינע קרעפטען, פון אלע זייטען, פון אויבען, פון אונטען. דערנאך איז ער פלוצים פערגליווערט געווארען ארום מיין גאנצען קערפער, ווי א שטיינערנע הויט. די הנאה איז פערשוואונדען, און כעס, הוילער חעלישער כעס, חאט געשרפ׳עט מיין ברוסט און געטריקענט מיין האלז. ביסלעכווייז איז ער געווארען פערקיהלט, פערפרוירען און איז געבליבען ליגען אויף מיין הארצען, ווי א שווער, שפיציג שטיק אייז. איך בין געקומען צו זיך.

איך בין געליגען אויף דער ערד א געבונדענער, כמעט א פערפאקטער אין שטריק, צעוואונדעט, צעבלוטיגט, און נאהנט ארום מיר האט ארומגעטאנצט דער קליינער גוי מיט די שטעכיגע אייגלעך, אבער מיט א שרעקליך פערבלוטיגט און פערענדערט געזיכט. בלוט האב איך בעמערקט אויך אויף די פנים׳ער פון די אנדערע ברואים, וואס האבען זיך געשטויסען ארום מיר.

מ׳האט מיך אויפגעהויבען פון דער ערד, ווי אן אנגעפילטען זאק, און צוגעבונדען צום צופוסען-ווענטעל פון מיין מוטער׳ס בעט.

מיין מוטער! ערשט איצט האב איך זיך דערמאנט אן איהר. זי איז אראבגעשפרונגען פון בעט, קענטיג — מיר צו הילף. איצט האט מען זי געשלעפט צוריק צו׳ם בעט, וואו איך בין געשטאנען געבונדען.

איך האב זי כמעט נישט דערקענט. אין איין העמד. ברייטע, מאגערע ביינער. ווילד צעשויבערטע גרויע האר און פינקלענדע אויגען. די צייהן צוזאמענגעדריקט און — שטום. מ׳האט זי אריינגעשליידערט אין בעט, אנטקעגען מיר.

Before stepping inside my apartment, I glanced around at the city. The sun was setting, and a translucent golden veil of peace was draping its soft folds over the streets and houses. How lovely our city was.

5

We were too late. The pogrom erupted that very night, suddenly, like an exploding mine, and in my own neighborhood.

The first screams came to me confused, in a hazy dream. Then it dawned on me what was happening. I jumped out of bed, lit a lamp and threw on my clothes. At that moment my mother sat up in her bed, looking at me strangely. Her look gave me chills. It was cold and ironic, as if the pogrom were aimed at me and not her. I stood there for a moment, half dressed, eyeing her in bewilderment, and all those minutes the house was shaking, as if in the eye of a storm.

Then the windows shattered, one door burst open after another. Like a foaming wave, with disconnected shrieks and cries, a gang of pogromists crashed into the house.

I'm a strong man, but before that night, I had never had to fight seriously, angrily. I had never known real anger before that night, anger that intoxicates you like wine; real anger boiling up deep in your blood, seething through your body, crashing into your head, sweeping away all thoughts. And when the pogromists—every variety, young, old, with homemade weapons or none at all—when they jumped on me, I defended myself coldly. Yet I was dazed. I didn't seem to understand what they wanted from me. But suddenly something minor happened—I think someone smashed my writing implements on the floor. An intense heat burned through my body; my mind was whirling; my arm flew up, of its own accord. I confronted a short Christian of indeterminate age. His face was gaunt, bloodless, with a bristly red moustache and small, beady eyes full of icy brutality. I think I bashed my fist into that ugly face, and I couldn't help bellowing like a raging bull. Then everything was spinning, around me and inside me, whirling fast and hot, as I felt a bizarre pleasure.

I don't know how long it went on. My fury and my pleasure grew as my strength encountered resistance and overcame it. At the same time, something reached me from far away, an annoying, monotonous voice like the buzzing of a mosquito, and disjointed Russian words: "Don't . . . don't . . . tie . . . tie . . . tie. . . ." Their resistance to me grew swiftly, more swiftly than my strength, on all sides, over me, under me. Then it suddenly solidified around my body, like a stone membrane. My pleasure vanished. And fury, sheer infernal fury, burned my chest and dried my throat. Little by little my fury cooled, frozen, and remained on my heart like a sharp, heavy chunk of ice. I came to.

I was lying on the floor, tied up, almost wrapped, in rope, covered with wounds, bleeding. The short Christian was dancing around me, the one with the piercing eyes. But his face was horribly bloody and altered. And there was blood on the faces of the others crowding around me.

They picked me up from the floor like a sack and tied me to the foot of my mother's bed.

My mother! This was the first time I had remembered she was there. She had jumped off the bed, obviously to help me. Now they dragged her back to the bed I was tied to.

I almost didn't recognize her. She was wearing a nightshirt on her broad, gaunt frame. Her hair was wildly tousled, her eyes flashing, her teeth clenched, and she was mute. They hurled her into the bed opposite me.

ו.

שטעלט אייך פאר:

וואס איז א האר — איין איינציגע גרויע האר — אויסגע־ריסען פון א קאפ? גארנישט, לחלוטין גארנישט. — און צוויי האר? און א פאסמע, אויסגעריסען מיט איין מאל? און א סך פאסמעס לאנגע, גרויע האר? — פכע! גארנישט מיט גארנישט.—

נעווים: אז מ'ברעכטביינער, קנאקען זיי. אבער אז מ'ברעכט שטעקלער, טרוקען האלץ און — ווייס איך וואס נאך? — קנאקט עס אויך. דאס איז א „נאטירליכע ערשיינונג". —

שטעלט אייך פאר:

וואס זענען צוויי אלטע, איינגעשרומפענע בריסטען? — פלייש. שטאף איז עס. עס בעשטעהט פון געוויסע „עלעמענטען" — אט פרעגט א כעמיקער. און ווען אפילו דאס זענען די בריסטען פון אייער מוטער, — צוויי צניעות'דיגע בריסטען, וואס האבען אייך אויסגעזויגען, און וועלכע איהר האט קיין איינציג מאל נישט געזעהען אויסגעדעקט פון אייער קינדהייט אן? און ווען אפילו מ'רייסט זיי אויף שטיקלער מיט שמוציגע פינגער פאר אייך אין די אויגען? —

זאגט מיר, איך בעט אייך:

וואס ווייסט די נאטור, דער וועלטאל, וועגען שמוץ

און שאנד? — נישטא אין וועלטאל אזעלכע זאכען, ווי שמוץ און שאנד.

א, געווים: קיינמאל, קיינמאל נאך איז א מענשליכער קער־פער, דער פיינער קערפער פון מענש און פרוי, אזוי נישט בע־שפיגען און ערניעדריגט געווארען! אבער—וואס ארט עס מיך! ווארים — וויסען זאלט איהר זיין: נישטא אין דער נאטור אזא זאך, ווי שמוץ און שאנד. —

עס געהט אוועק א יאהר און צוויי, און צעהן, און הונדערט און צוויי הונדערט. ווי איז עס מעגליך? ווי איז עס מעגליך, איך זאל אזוי לאנג לעבען? קאן דען א מענש אזוי פיעל לעבען? —

מאמע: טהו אגעשריי, נו — טהו א געשריי! א קלאג אויף דיר! וואס מיינסטו — עס זענען דיר יענע יאהרען, ווען דו פלעגסט מיך שלאגען מיט אזא רשעות און דערביי שווייגען!... חאטש איין געשריי, חאטש א קרעכץ! א, גאט! — — —

יאהרען נאך יאהרען. — — —

איהר זעהט אן־דארטען דאס פערבלוטיגטע פנים? דאס איז דאס ערשטע מענשליכע פנים, וואס איך האב דערזעהען ביי'ם אויפטאג פון מיין לעבען. א שטרענג, א פערוואלקענט פנים, אבער — דאס ערשטע, וואס איך האב געזעהען אין מיין לעבען. די פרוי מיט אט דעם פנים פלעגט מיך שלאגען, און איך האב זי פיינד געהאט. און נאך איצט האב איך זי פיינד, און נאך מעהר ווי פריהער, און מיין שנאה שטיקט מיך צו'ם דערווארגען ווע־רען. ווארים פאר וואס דען, אויב נישט אויס האס, קוק איך צו מיט אזא דארשט, ווי דאס פנים ווערט פערענדערט פון מינוט צו מינוט? פאר וואס פערמאך איך נישט די אויגען, פאר וואס קריכען זיי פון מיין קאפ, מיט אזא וועהטאג, מיט אזא ברענענ־דער נייגעריגקייט? — גוטע, ליעבע מענשען: שטעכט מיר אויס מיינע אויגען. וואס קאן עס אייך ארען? איין שניט מיט א מע־סער, רינען זיי אויס, — אט די צוויי בלעזלעך מיט וואסער, אט די — אט די — פערשאלטענע צוויי בלעזלעך מיט וואסער, וועל־כע איך דארף, כ'לעבען, נישט האבען. איהר לאכט! איהר זענט

פרעהליכע מענשען, זעהר פרעהליכע מענשען, אבער — שטעכט זיי אויס, וואס קאן עס אייך ארען? —

יאהרען און יאהרען.

ז.

דער קליינער גוי האט געזאגט:

— די אלטע כלב'טע וויל אלץ נים שרייען. לאזט מיך נאר צו נעהנטער צו'ן איהר.

עס האט געדויערט א ביסעל, דערנאך האב איך דערהערט א קול. דאס איז געווען א קרעכץ, א געוויין, א געשריי — אלעס צוזאמען, און ווערטער אין דעם געשריי, און הגם די שטים איז געווען הייזעריג און ווילד־פערענדערט, האבען דאך די ווערטער אבגעקלונגען אין מיינע אויערען קלאר און אויסדריקליך, ווי לאנג־זאמע, אבגעטיילטע קלעפ אין א גלאק:

— אוי, מיין זוהן!

צו'ם ערשטען מאל אין איהר לעבען.

א שוויים ווי א רעגען האט א גאס געטהון פון מיין שטערן און האט אנגעפילט מיינע אויגען. איך האב זיך א ריס געטהון מיט אלע קרעפטען, און די שטריק האבען זיך איינגעשניטען טיעפער אין מיין לייב. גאט האט זיך איבער מיר דערבארמט אויף א וויילע: דער קאפ האט זיך מיר פערדרעהט, און כ'האב פערלוירען מיינע געדאנקען. אבער איך האב נאך צייט געהאט צו הערען א געלעכטער ארום מיר.

דערנאך בין איך געקומען אויף א מינוט צו זיך. און ווידער האט דער קליינער גוי געזאגט:

— גענוג. זאל זי ביסלעכווייז אוועק'פגר'ן פאר איהם אין די אויגען. און איהם וועל איך איבער'צלמ'ן, כדי צו ראטעווען זיין זשידאווסקע נשמה פון גיהנם.

איך האב דערפיהלט צוויי טיעפע שניט אויף מיין שטערן, איינעם איבער'ן אנדערן, און האב ווידער דערהערט א געלעכטער.

א קליינער ווארעמער שטראם איז אראבגעלאפען פון מיין שטערן איבער דער נאז און איז אריינגערונען צו מיר אין מויל.

איך האב נאכאמאל פערלוירען די געדאנקען.

6

Imagine a single gray hair torn from a head. It is nothing, absolutley nothing. Two hairs? A clump of hair, torn out at one time, many clumps of long, gray hair. Forget it—nothing, nothing at all.

When you break bones they crack. But when you break twigs, dry wood, goodness knows what else, it all cracks, a "natural phenomenon."

Imagine two old, shrunken breasts. Flesh, matter consisting of certain elements. Just ask a chemist. And if they're your mother's breasts, two chaste breasts that once nursed you, that you've never seen bared since childhood. And dirty fingers rip them to shreds before your eyes.

Tell me, please. What does nature, what does the universe know about filth and shame? There are no such things in the universe as filth and shame.

Oh, certainly. Never, not ever, has a human body, the fine body of a man or woman, been spit at like that and humiliated. But what should I care. After all you can be sure: there are no such things in nature as filth and shame.

A year passed, two, ten, one hundred and two hundred. How is it possible? How can it be that I could live that long? Can a human being really live that long?

Mother! Scream! Scream! Damn you, what do you think? That you're back in the days when you used to beat me so brutally, so silently! Just one scream! Just one scream! Oh, God!

Years upon years . . .

Can you see the bloody face, the first human face I saw when my life began? A severe, gloomy face, the first face I ever saw in my life. The woman with that face used to beat me, and I hated her. I still hate her even now, even more than before, and my hatred chokes me, strangles me. For why, if it wasn't out of hatred, did I gaze so eagerly as the face changed from minute to minute? Why didn't I shut my eyes? Why did they bulge so painfully, with such burning curiosity? Good, dear people, poke out my eyes! What do you care? One slash with a knife and they'll ooze out, bubbles of liquid, these two accursed globes of liquid that I should not have. Goddamnit! You're laughing! You're happy people, very happy, but poke them out, what do you care?

Years and years.

7

The short Christian said: "The old bitch still don't wanna scream. Let me at her!"

It took a while, but then I heard a sound. It was a groan, a sob, a shriek—everything at once, and words in the shriek. Although the voice was hoarse and totally changed, the words echoed in my ears, clear and sharp, like the slow, distinct peals of a bell: "Oh, my son!"

For the first time in her life.

The sweat rained from my forehead and filled my eyes. I wrenched my body with all my strength, and the rope cut deeper into my flesh. God took pity on me for a while: my head whirled and I blacked out. But I had time to hear laughter all around me.

I came to for a moment. Again the short Christian was speaking: "That's enough. Let her die slowly, right before his eyes. And I'll make the sign of the cross on him to save his kikey soul from hell."

I felt two deep cuts in my forehead, one crossing the other, and again I heard laughter. A warm, narrow trickle ran from my forehead, down my nose and into my mouth.

I blacked out again.

ח.

אבסאלוטער חשך. אבסאלוטע שטילקייט. קיין איינציגער איינדרוק פון דרויסן, קיין פעסטער פונקט פון אינווייניג. בלויז עפעס אן אומרוהיגקייט, א שווערע אומרוהיגקייט און א גרויסע אנשטרענגונג צו געפינען עפעס א וועלכן עס איז פונקט.

א ווארט האט פערבלאנדזשעט אין די דאזיגע וועלט פון תהו ובהו, א קליין ווארט: „וואס?..." און דריי מאל: „וואס? וואס? וואס?..." און צוואנציג מאל „וואס", און דאס ווארט וואקסט און פערשפרייט זיך, און פערמעהרט זיך, און עס ווערט פון דעם: „וואס איז דא?... וואס איז ארום?... וואס איז איך און וואס איז אויסער איך?"... און פלוצים — א שארפע ליכטיגקייט מיט א שטארקן וועהטאג צוזאמען ביי מיר אין קאפ. דריי ווערטער שטעקן אין מיין מח, ווי א דינע, לאנגע נאדעל, אריינגעשטאכן פון איין אויער ביז צו'ם צווייטן: „אוי, מיין זוהן!"

מאמענטאל בין איך געקומען צו מיינע געדאנקען.

נאכט. די לאמפ איז אויסגעגאנגען, אדער ז י י האבען זי אויסגעלאשען פאר'ן אוועקגאנג. איך שטעה צוגעבונדען צו'ם בעט. און אויף מיין שטערן, פיהל איך, ברענט א וואונד, ברענט שארף און מאכט פערגעסען אן די אנדערע וואונדען. פון שטאדט גרייכען אהער פערשיעדענע קולות; די שטאדט שרייט אין מיטען דער נאכט, שרייט פערדומפען, מיט פלוצלינגע שארפערע אויסברייכען פון צייט צו צייט, ווי א ווייטע שרפה. נישט ווייט פון מיר, אויפ'ן בעט, צאפעלט זיך עפעס אין דער פינסטער.

— מאמע!

שטיל.

— מאמע?

קיין ענטפער. מיין קול דערגרייכט נישט אהין, אין יענ וועלט פון יסורים, וואו עס שוועבט ארום איהר שטרענגער, רוי הער גייסט. „אוי, מיין זוהן" האט זי מיך גערופען. יא, איהר זוה דען — יעדער טראפען בלוט, וואס זי פערלירט אצונד, פליס אריין דורך אומבעקאנטע וועגען אין מיינע אדערען און צינד דארט אן א העליש פייער. „אוי, מיין זוהן!" — א שווערער הא מער הייבט זיך לאנגזאם און אהן אויפהער ארויף און אראב, או פאלט יעדעס מאל אויף מיין קאפ, און — גאנצע וועלטען פא לען אין חורבות.

ט.

— וואס איז עס אויף דיין שטערן?

— דאס איז אום צו ראטעווען מיין נשמה פון די יסורין פון גיהנם, — ענטפער איך.

זיי שאקלען מיט די קעפ און הויבען אן זיך פאנאנדערצו געהן. איך ווער אומרוהיג.

— ווארט, — זאג איך, — איך וועל אייך ערקלערען.

זיי שאקלען מיט די קעפ און ווערען פערשוואונדען.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„איך בין דער גאט, וואס האט דיך פון מצרים ארויסגע צויגען!"

„ס י י נ ע אנדערע געטער צוזאמען מיט מיר!"

„אן אל קנוא ונוקם בין איך — און פערלאנג פון דיר: זיי עפעס!'

דער אטהעם פון שטורם ציהט זיך איבער דער אויפגעטרייסעלטער מחנה. די שקלאפישע קערפערס ציטערען, ווי אונטער דער בייטש. אבער די טונקעלע, מאגערע געזיכטער און די שווארצע פיעבערישע אויגען צינדען זיך אן מיט'ן רויטען פייער, וואס בעקרוינט דעם קאפ פון בארג.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„אוי, מיין זוהן!" האט זי געזאגט. בזה הלשון: „אוי, מיין זוהן".

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

עס טאגט.

דער קאפ איז פוסט און גרויס, ווי א פאס. מ'וואלט בעדארפט אוועקגעהן פון דאנען. יא, אוועקגעהן; אבער — אהא, די שטריק מ'קאן געפינען א מיטעל. עס מוז זיין עפעס א מיטעל. אזא — אזא — מיטעל.

איך שטרענג זיך אן צו ברענגען מיינע געדאנקען האטש וויפיעל עס איז אין ארדנונג.

אט איז אן אייזערנער נאגעל. אין ווענטעל פון בעט, צ וועלכען איך בין צוגעבונדען, איז אריינגעשלאגען און האלב פער בויגען א נאגעל מיט א ברייט קעפעל. ווי קומט אהער א נאגעל דאס איז נישט וויכטיג, אבער מיט דעם נאגעל קאן מען — וואס קאן מען מיט דעם נאגעל?

איך האב זיך אזוי לאנג געדרעהט און געווארפען ביז מי האט זיך איינגעגעבען צוצורוקען איינעם פון די שטריק צו'ן נאגעל. דאן האב איך גענומען רייבען מיט'ן שטריק איבער'ן שארפען אייזערנעם קעפעל.

שטונדען זענען פארביי. איך בין געווארען דול און הא קוים געוואוסט וואס איך טהו, אבער איך האב מיין ארבייט, קעו טיג, פארטגעזעצט מיט דער פינקטליכקייט און עקשנות פון מאשין. עס איז געקומען אזא מינוט, און די שטריק האבען ע וואס נאכגעגעבען. נאך און נאך א ביסעל אנשטרענגונג, — א ביי מיינע פיס זענען געלעגען צעריסענע, צעריבענע שטרי ביי מיינע פיס זענען געלעגען צעבראכענע שארבענס פון געטע

8

Total blackness. Total silence. Nothing coming from the outside, no fixed point on the inside. Only a disquiet, a deep disquiet and a tremendous effort to find some sort of fixed point.

A word came wandering into this world of chaos: "What?" Then three times: "What? What? What? . . . " Then twenty times: "What. . . . " The word grew, it spread out and multiplied. It became: "What is here? What is around? . . . What is myself, and what is outside myself?" Suddenly, a sharp brightness and intense pain in my head. Three words stuck in my brain like a long, thin needle reaching from one ear to the other: "Oh, my son!"

I recovered my wits.

It was night. The lamp had gone out, or else *they* had put it out before leaving. I was still tied to the bed. I felt a wound on my forehead, burning intensely, making me forget all the other wounds. All kinds of noise came from the city. The city was shrieking in the night, a dull shriek with sudden, sharper outbursts from time to time, like a distant blaze. Near me, on the bed, something was writhing in the darkness.

"Mother!"

Silence.

"Mother?"

No answer. My voice couldn't reach that far, reach that world of agony haunted by her strict, harsh ghost. "Oh, my son," she had called to me. Yes, her son. Every drop of blood she was losing flowed along invisible paths into my veins, igniting an infernal fire. "Oh, my son!" A heavy hammer went up and down, slow and incessant, falling on my head each time. Whole worlds collapsed in ruins.

9

"What's that on your forehead?"

"It's supposed to save my soul from the suffering of hell," I replied.

They shook their heads and began to disperse. I became nervous. "Wait," I said. "I'll explain it to you."

They shook their heads again and vanished.

"I am the Lord God who took you out of Egypt."

"Thou shalt have no other gods but me."

"I am a jealous and vengeful God, and I demand of you: 'Be something.' "

The gusts of the tempest stormed over the shaken masses. The bodies, enslaved, shook as if being whipped. But the dark, gaunt faces and the feverish black eyes ignited with the crimson fire that crowned the head of the mountain.

"Oh, my son!" she said. Those were her very words, "Oh, my son."

Daybreak. My head was swollen and empty, like a barrel. I should have fled. Yes, fled, but—aha—the ropes. You can find some device. There has to be some device, some . . . kind of . . . device. . . .

I strained to put my thoughts into some kind of order. An iron nail. In the footboard of the bed I was tied to was a twisted nail with a broad head. What was a nail doing there? It didn't matter. With the nail you can . . . what can you do with the nail?

I twisted and struggled until I managed to push one of the ropes onto the nail. Then I started rubbing the rope across the sharp iron head of nail.

Hours dragged by, and my head grew numb. I barely knew what I was doing. But I kept on working, as precise and obstinate as a machine. Eventually the ropes yielded slightly. A little more effort and, bit my bit, torn, frayed ropes were lying at my feet. Shattered fragments of gods were lying at my feet.

י.

איך האב זיך אנגעבויגן איבער'ן בעט. דארט האט נאך אלץ געפיבערט עפעס אזעלכעס, וואס האט נים געהאט קיין שום עהנליכקייט צו קיין מענשען. אבער דאס קרעכצען איז שוין געווען אזוי שטיל, אז מיין אויער האט עס קוים געכאפט. איך האב שטיל ארויסגערעדט: „מאמע"... מיין אטהעם האט דערגרייכט צו דער וואונד, וואס איז אמאל געווען א געזיכט, און איך האב נאכאמאל געזאגט: „מאמע!"...

א בעוועגונג איז פארגעקומען איבער דער וואונד, און עפעס האט זיך געעפענט. איך האב זיך גוט איינגעקוקט: דאס איז געווען אן אויג. א י י ן אויג, — דאס אנדערע איז אויסגערונען. דאס אויג איז געווען ארומגעזאטען מיט בלוט, אבער עס האט נאך אלץ געפינקעלט, ווי א טליענדע קויהל.

האט עס מיך דערקענט? — כ'ווייס נישט. מיר האט זיך געדאכט, אז יא. מיר האט זיך געדאכט, אז עס קוקט אויף מיר מאט א פראגע און א שטרענגען פערלאנג. „יא, יא, עס וועט זיין רעכט!" האב איך געזאגט הויך און ערנסט, נישט וויסענדיג אויף קלאר, וועגען וואס איך רעד.

דערנאך האב איך זיך אומגעקוקט אין צימער. צווישען די אנדערע שטיקער פונ'ם צעבראכענעם מעבעל איז געליגען א פיסעל פונ'ם טיש. עס איז געווען קיילעכדיג, דיק און געטאקט. עס האט געטויגט.

איך האב אויפגעהויבען דאס טיש־פיסעל און מיט מיין גאנצער קראפט האב איך עס אראבגעלאזען אויף דאס גליהענדע אויג. דאס פערבלוטיגטע „עפעס" האט געגעבען איין־איינציגען צוק און איז געבליבען ליגען ווי א שטיין. נישטא מעהר דאס גליהענדע אויג.

א קורצער שלוכץ מיט עפעס א מארנעם, באלד פערשטיקטען בריל האבען דערגרייכט צו מיין אויער. אבער דאס איז געווען אהן מיין ווילען, איך פערזיכער אייך. דערצו איז די שטים געווען אזוי פרעמד, דאס איך בין נים זיכער, אז זי איז געווען מיינע. —

ווען איך בין ארויס אין גאס, האט די זון געהאלטען ביי'ם אונטערגעהן, — די אלטע זון, וואס האט דא געשפינט איהר גאלד מיט טויזענד יאהר צוריק. ווער האט עס געזאגט, אז טויזענד יאהר איז מעהר פון איין מעת־לעת? — איך בין אלט געווען טויזענד יאהר.

יא.

עס קומען די טונקעלסטע טעג אין מיין לעבען.

די שטאדט האט איבערגעלעבט א מין קדחת. שרפות. רציחות. בלוטיגע געשלעגען און א שיסעריי אין די גאסען. עס האט זיך, סענטיג, דער ארגאניזירט א זעלבסט־שוץ, שוין אונטער'ן פייער פונ'ם פאגראם.

וואס האב איך געטהון דעמאלט? איך ווייס נישט. אט האב איך זיך געפונען אין די רייהען פון זעלבסט־שוץ און אט — אין דער מאסע פון די פאגראמשטשיקעס. איך האב זיך געפיהלט, ווי א בלעטעל געטראגען פון שטורם. אויף מיין שטערן האט געברענט דער צלם. אין מיינע אויערען האט געקלונגען: „אוי, מיין זוהן!"

אויב איך האב נישט קיין טעות, האב איך איינמאל בעגעגענט מי י ן גוי, — דעם גוי וואס האט, לכל הדעות, געהערט צו מיר אליין; איך האב געהאט אזא געפיהל, אז אויב איך וויל, מעג איך איהם געהמען און אראבלאזען צו מיר אין קעשענע. ער איז געווארען בלאס און איז, סענטיג, נישט אימשטאנד געווען צו ריהרען זיך פון ארט. איך האב איהם אבער נישט גענומען. ער האט גארנישט נים געוועקט אין מיר. איך האב איהם בלויז פריינדליך א קלאפ געטהון איבער דער פלייצע און פרעהליך צוגעווונקען צו איהם מיט איין אויג. איך האב נישט בעמערקט, אז דאס זאל איהם געווען האבען צוגעגעבען מעהר מוט.

א צווייטע סצענע איז פערבליבען אין מיין זכרון.

אן אלטער יוד לויפט איבער דער גאס, און נאך איהם — א יונגער שייגעץ פון א יאהר זעכצעהן מיט א האק אין האנד. דער שייגעץ דעריאגט דעם אלטען און מיט איין קלאפ שפאלט ער איהם דעם קאפ. און אז דער אלטער פאלט, דריקט דער שייגעץ צו מיט זיין שטיוועל דעם געעפענטען קאפ.

אין דער רגע לויפט אן א יודישער יונגערמאן מיט א רעוואלווער אין האנד. א בלאסער יונגערמאן. א מאגער געזיכט. ברילען.

זיי לויפען, און איך — נאך זיי. דער יונגערמאן שיסט אויס און טרעפט נישט. דער שייגעץ פערלאזט די אפענע, ברייטע גאס און לאזט זיך אין א הויף אריין. איך האב זיך אן עפעס פערטשעפעט און בין געפאלען.

ווען איך בין אריין אין הויף, איז דער שייגעץ געשטאנען אין א ווינקעל, מיט'ן רוקען אנגעשפארט אן פלויט. זיין כמעט קינדערש געזיכט איז גרין געווארען, די גרויע אויגען זענען געווען גרויס און קיילעכדיג, און די צייהן זיינע האבען געקלאפט שנעל און דראבנע.

דער יונגערמאן איז געשטאנען הארט נעבען איהם מיט'ן רעוואלווער אין דער אויפגעהויבענער האנד. אבער זיין פנים איז געווען נאך בלאסער ווי פריהער. ער האט געקוקט אויפ'ן ווילדע שרעק פון יונגען בלוט און פלייש, געקוקט א ווייל. דערנאך האט ער צוגעשטעלט דעם רעוואלווער צו זיין אייגענעם קאפ און האט אויסגעשאסען.

10

I leaned over the bed. There was definitely something there, feverish, bearing no resemblance to a human being. The moaning was already so faint that my ear could barely catch it. I softly murmured, "Mother. . . ." My breath reached the raw wound that had once been a face, and I repeated, "Mother."

A stirring ruffled over the wound, and something opened. I peered hard; it was an eye. One eye; the other had run out. The remaining eye was blood-soaked, but still glowing, like an ember.

Did it recognize me? I don't know, but I felt it did. I felt it was looking at me with a question and a severe demand. "Yes, yes, it will be all right," I said, loud and earnest, not really knowing what I was talking about.

Then I looked around the room. Among the pieces of shattered furniture I spotted a broken table leg, thick, cylindrical, well turned. It would be just right.

I picked it up. With all my strength I swung it down upon the glowing eye. The bloody something twitched a single time, then remained motionless as a stone. The glowing eye was gone.

I heard a short sob, followed by a strange bellow that was immediately stifled. It was something unwilled, I assure you. And the voice was so alien that I still am not certain it was mine.

When I [illegible] golden orb over this place a thousand years ago. Who says a thousand years are more than twenty-four hours? I was a thousand years old.

11

Then came the darkest days of my life, as the city suffered through a state of fever. Fire, slaughter. Bloody fighting, shooting in the streets. The Jews had organized a self-defense under the very blaze of the pogrom.

What did I do? I don't know. I found myself now in the ranks of the defense organization, now in the mobs of pogromists. I felt like a leaf wafted by the storm. The cross burned on my forehead. The words "Oh, my son" echoed in my ears.

If I'm not mistaken, I once ran into my Christian, the one that belonged to me alone. I felt as if I could grab him and drop him into my pocket. He turned pale, unable to move, but I didn't grab him. He aroused nothing in me. I simply patted his back and winked at him cheerfully. I didn't notice whether it inspired more courage in him.

Another episode remains in my memory.

An old Jew was running down the street chased by a young Christian, about sixteen years old, with an ax in his hand. The boy caught up with the old man and, with one stroke, he split his skull. As the old man fell, the boy pushed the split head together with his boot.

Instantly, gun in hand, a young Jew darted up, a pale young man, with a gaunt face and glasses. They ran, and I ran after them. The young Jew shot, but missed. The Christian left the broad, open street and ran into a courtyard. My foot got caught in something, and I fell.

By the time I ran into the courtyard, the Christian was standing in a corner, his back to a fence. His childlike face was green, his gray eyes gaped and bulged, his teeth chattered in a rapid rhythm. The young Jew stood right in front of him, with the gun in his raised hand, but his face was even paler than before. He stared at the wild terror of young flesh and blood, stared for some time. Then he put the gun to his own head, and fired.

אין דעם שייגעץ'ס אויגען איז פערלאשען געווארען די לעצטע שיין פון זינען. ער האט זיך צוגעזעצט צום קערפער, וואס האט געצוקט נעבען זיינע פיס. האט זיך ווידער אויפגעהויבען און מיט א משוגענעם געשריי איז ער אריבערגעשפרונגען איבער'ן טויטען און איז ארויסגעלאפען פון הויף.

ביי מיר האט זיך ארויסגעריסען א הויך געלעכטער. מיין פוס האט זיך אליין אויפגעהויבען און א בריק געטהון דעם פערבלוטיגען פגר, וואס האט זיך צוזאמענגעדרעהט אויף דער ערד, ווי א צעטראטענער ווארם.

יב.

דאס האט געדויערט טעג און נעכט, איך ווייס נישט וויפיעל, און איין אווענד בין איך געשטאנען נעבען א טיר און האב געקלאפט אין איהר אויף א געוויסען אופן. דאס איז געווען א צייכען, אז עס געהט א היימישער. וואס איז דאס געווען פאר א סיגנאל? צו וואס האט ער געדיענט און פון וואנען האב איך איהם געוואוסט?... איך האב זיך די דאזיגע פראגען נישט געשטעלט, ווי מ'שטעלט זיך נישט אזעלכע פראגען אין א חלום. די טיר האט זיך געעפענט, און איך האב דערזעהן מינא'ן.

א בליץ האט זיך אנגעצונדען ביי מיר אין מח, און אויף א רגע האט מיך אנגענומען אן אימה. איך האב פערשטאנען, וואו איך בין און וואס איך וועל טהון. און באלד אויף דער שטעל בין איך געווארען רוהיג.

זי האט מיך נישט גלייך דערקענט, דערנאך האט זי זיך א טרייסעל געטהון, האט מיך אנגעכאפט ביי א האנד און מיך אריינגעשלעפט אין צימער. איך האב געלאזען אוועקזעצען מיך אויף א שטוהל.

זי האט געקוקט אויף מיין קאפ און אויף מיין שטערן, וואו דער צלם האט געברענט, און האט געשוויגען. דערנאך האט זי געזאגט מיט א פערדומפטען קול:

— דערצעהלט.

איך האב איהר דערצעהלט. כ'האב דערצעהלט גערן, געלאסען. אלעס. די יסורים פון מיין מוטער — מיט מאנכע שענדליכע איינצעלהייטען. אויף איהר געזיכט האבען זיך געביטען די קאלירען רויט, ווייס, גרין און געל. ווען איך האב געענדיגט, האב איך זיך פערנייגט פאר איהר מיט אן אנגענעהם שמייכעלע. זי האט עס קוים בעמערקט און האט איינגעגראבען איהר געזיכט אין ביידע הענד. דערנאך האט זי אבגעדעקט איהר פנים, וועלכעס איז געווען פערוויינט, — אמת'ע טרערען, אויף מיינע נאמנות: נאסע, ווייכע און, איך געה אין געוועט, אזעלכע ווארעמע! — האט זיך אראבגעלאזען פאר מיר אויף די קניע און גענומען מיין האנד. מיין שמייכעלע איז געווארען ברייטער. דאס מאל האט זי עס דערזעהען, האט זיך שנעל אויפגעהויבען פון דער ערד און אנגעהויבען ארומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן צימער, ווארפענדיג אויף מיר אומרוהיגע בליקען. איך בין מיר געזעסען און האב געשמייכעלט, ווי מיר האט זיך געדאכט, זעהר אנגענעהם.

ענדליך האט זי ביי זיך גע'פועל'ט אנצוווענדען עפעס א מיטעל, וועלכעס זי האט, קענטיג, גערעכענט פאר זעהר שארף. זי האט זיך צוריק אוועקגעזעצט אויפ'ן שטוהל געגענ'איבער מיר און האט שטיל געפרעגט:

— און אייער בעשלוס?...

מיין בעשלוס? וועלכער בעשלוס?... ווארט א ווילע... יא, מיט יאהרען צוריק, מיט א סך יאהרען צוריק, האב איך אנגענומען עפעס א בעשלוס, זעהר א וויכטיגען בעשלוס, אבער — וועגען וואס?... און פלוצים האב איך זיך דערמאנט.

איך האב זיך פאנאנדערגעלאכט איהר אין פנים אריין. באלד דערנאך בין איך געווארען ערנסט און האב איהר א קוק געטהון גלייך אין די אויגען. זי איז געווארען ווייס, ווי לייווענד, און איז אויפגעשפרונגען פון שטוהל. איך בין אויך אויפגעשטאנען פון מיין ארט לאנגזאם און רוהיג.

איך האב זי פערגוואלטיגט.

זי האט זיך געוועהרט, ווי מיין מוטער. אבער וואס האבען געקלעקט איהרע קרעפטען געגען דעם מאן מיט'ן צלם אויפ'ן שטערן? אויף איהר פנים איז אנגעגאנגען א מורא'דיג שפיעל פון פלאמענדער רויטקייט און בלייכקייט פון א מת. געשריען האט זי נישט; זי האט צעביסען איהר אונטערשטע ליפ, זי האט זי צעקייט און געשלונגען דאס בלוט. און איך האב געטהון מיין ארבייט. מיט אלע ערניעדריגענדע איינצעלהייטען. דאס האט געדויערט לאנג.

דערנאך האב איך זי דערשטיקט. דאס האב איך געמאכט קורץ און שטירמיש. איך האב אריינגעגראבען מיינע פינגער, לאנגע, ביינערינע פינגער, אין איהר ווייסען האלז. זי איז געווארען רויט, בלוי און באלד דערויף שווארץ. עס האט זיך גענומען אן ענד.

איך האב זיך א ווארף געטהון אויף א שטוהל און כמעט אין דערזעלבער רגע בין איך אנטשלאפען געווארען, ווי איך וואלט מיט א מאל פערזונקען אין א טיעף וואסער. קיינע חלומות.

The last light of reason vanished from the Christian's eyes. He sat down beside the body twitching at his feet, rose. Then, with an insane shriek, he leaped over the corpse and ran out of the courtyard.

A wild laugh erupted from inside my throat. My foot rose, of its own accord, and kicked the bloody carcass, lying twisted on the ground like a trampled worm.

12

It went on for days and nights; I don't know how long.

One evening, I stood at a door, knocking in a special way, a sign indicating I was a friend. What kind of signal was it? What was its purpose; how did I know it? I didn't ask myself those questions, just as you don't ask such questions in a dream. The door opened, and I saw Minna.

Lightning flashed in my brain; for a moment I was terror-stricken. I realized now where I was and what I was going to do, and calmed down instantly.

She didn't recognize me right away. Then she shuddered, grabbed my hand and pulled me into the room. I let myself down into a chair. She looked at my head, at my forehead where the cross burned, and she said nothing. Then, in a hushed voice, she spoke:

"Tell me everything."

I told her. I told her willingly and calmly—everything. Told of my mother's agony, with shameful details. Her face turned from red to yellow. When I was through, I bowed to her with a pleasant smile. She barely noticed; she buried her face in her hands. When she looked up again it was covered with tears, real tears. I swear it: wet, soft, and—I'd bet anything—warm tears! She knelt before me and took my hand, as my smile broadened. This time she noticed, quickly stood up, and began pacing up and down the room, glancing at me nervously. I kept on sitting and smiling—very pleasantly, I thought.

Finally, she resorted to what she considered an extreme measure. She sat down on the chair across from me and asked softly: "What about your decision?"

My decision? What decision? . . . Wait a moment . . . Yes, years ago, many years ago, I made a decision, a very important one, but—about what? . . . And suddenly I remembered.

I burst out laughing. I laughed in her face. But soon I became serious again, and looked into her eyes. She had turned as white as linen, and she leaped up from the chair. I stood up slowly and calmly.

I raped her.

She struggled, as my mother had struggled. But what use was her strength against the man with the cross on his forehead? Her face alternately changed in fright from blazing redness to corpselike pallor. She didn't scream. She bit her lower lip, chewed it, swallowed the blood. And I did my work, with all the humiliating touches. It took a long time.

Then I strangled her, quickly and tempestuously. I dug my fingers, long, bony fingers, into her white throat. She turned red, blue, and then black. It was over.

I collapsed on a chair, falling asleep almost that very instant, as if sinking into deep water—no dreams.

יג.

אַז איך האב ערוואכט, האב איך באַמערקט, אַז דאס סטעאַרין־ליכט אויפ'ן טיש איז כמעט נישט קלענער געווארען. איך בין געשלאפען, וואהרשיינליך, נישט מעהר ווי פופצעהן מינוט. אבער איך בין געווען פריש, מונטער און רוהיג. דער אויסגעשריי: „אוי, מיין זוהן!" האט מיר ביז היינטיגען טאג נישט פערלאזען, אבער פון דאַן אַן איז ער געווארען ווייכער, מוטערליכער. מיין מאַמע'ס נשמה האט געפונען אַ תקון.

אונזער קאנספיראטיווע קווארטיר איז געווען איינגעארדענט בעקוועם, כמעט עלעגאנט, אום אויסצומיידען יעדען חשד. איך בין אריין אין טואלעט־צימער און האב זיך גוט אבגעוואשען דעם קאַפּ און די הענד. דער שפיגעל האט מיר געוויזען, אַז איך בין גרוי. איך האב ענדליך דערזעהען אַט דעם צלם, וועלכען איך האב די גאנצע צייט בלויז געפיהלט. די וואונד האט מעהר נישט וועה געטהון, זי האט בלויז אַ ביסעל געביסען.

תחלת האב איך געוואלט נעהמען אַ מעסער, אבשניידען אַ פּאַס פון שטערן און — אבמעקען דעם צלם. דערנאך האב איך זיך בעסלערט — זאל ער בלייבען. „לטוטפות בין עיניך"... הא! אַזעלכע „טוטפות" האט עס אונזער אַלטער, ליעבער גאט געמיינט?

יד.

איך בין קיינעם גארנישט שולדיג געווען און האב פאַר קיין זאך נישט געוואלט צאהלען.

שוין דיזעלבע נאכט האב איך פערלאזען אונזער שטאַדט. אין צוויי טאג אַרום בין איך אריבער די דייטשע גרעניץ און האב זיך אַוועקגעלאזען קיין אַמעריקאַ.

דער ים האט מיך אויפגענומען מיט ענדלאזער ברייטקייט, מיט רויהע ווינטען, מיט שאַרפען, געזאלצענעם אַטהעם. און גע־רעדט האט ער צו מיר פון וואונדערבארע זאכען, גערעדט־גערעדט און געשוויגען־גערעדט. מיט פרייד און שטוינען האב איך איהם צוגעהערט, און נישט אין ווערטער וועל איך איבערגעבען, וואס ער האט מיר דערצעהלט.

כמעט באלד נאך מיין קומען קיין אַמעריקאַ האב איך זיך אַוועקגעלאזען וואנדערען איבער'ן לאנד. און די פּרעהריע האט גענומען מיר פּערטייטשען אויף איהר לשון, וואס דער ים האט געמיינט מיט זיינע רעד. אַ, די פּרעהריע! איהרע נעכט, איהרע טעג!...

שוין באלד דריי יאהר זינט איך וואנדער אַרום. און איך, ניי־געבוירענע קינד, שפיר, אַז איך בין שוין גענוג קרעפטיג. אין גיכען וועל איך גיהן צוריק צו'ם ישוב.

און דעמאלט — — —

איך האב אַ קוק געטהון אין זיין זייט, אבער ער האט מעהר גארנישט געזאגט. אַז מיר האט ער, קענטיג, פערגעסען.

און איך, אַ מענש וואס איז שוין יאהרען לאנג געווען דעראויסען פון אַלעם, האב געטראכט:

עס וועט אויפשטעהן אַ דור פון אייזערנע מענשען. און זיי וועלען אויפבויען דאס, וואס מיר האבען דערלאזען חרוב צו ווערען.

13

When I awoke I noticed that the tallow candle on the table had not grown much shorter. I probably hadn't slept for more than fifteen minutes, but I was fresh, alert and calm.

That moan, "Oh, my son!" still haunts me today, but from that day on it became softer, more maternal. My mother's soul had found its rest.

Our secret meeting place was furnished comfortably, almost elegantly, to avert any suspicion. I went into the bathroom and washed my head and my hands. The mirror showed me that I was gray. And at last I saw the cross that I had felt all that time. The wound no longer hurt; it merely itched slightly.

At first I wanted to take a knife and cut a swath off my forehead, in order to erase the cross. Then I changed my mind. Let it stay: "A frontlet between thine eyes." Ha! Is this the kind of "frontlet" that our dear, old God meant?

14

I now owed nothing to anyone, nor did I want to pay anything. I left our city that same night. Two days later I crossed the German border and set sail for America.

The ocean embraced me with its endless vastness, with strong winds, with its sharp, salty breath. It talked to me about wonderful things. It spoke out loud, it spoke silently. I listened to it with joy and amazement, and I have no words to express what it told me.

Soon after I arrived in America I began to wander across the country, and the prairies began to translate into its language what the ocean had said to me. Oh, the nights and days on the prairie!

I've been wandering for three years. And I feel like a newborn child, feel that I'm strong enough now. Soon I'll return to civilization. And then . . .

I gave him a sidelong glance, but he had stopped speaking. He had clearly forgotten me.

And I, an outsider for years, mused: "A generation of iron men will come, and they will rebuild what we have allowed to be destroyed."

1909

Translated Joachim Neugroschel in David G. Roskies, ed. The Literature of Destruction (1989)